0123456789L
SAERS CLEMENS
ASLAKVEIEN 29

0753 OSLO

B

Vennligst meld adresseforandring

VINDEREN HISTORIELAG ISBN 0804-3256

Postboks 90, Vinderen
0319 OSLO
Hjemmeside: http://www.vinderen.historielag.org
Årskontingent: kr 100.-
Bankkonto: 7874 05 98200
Telefon: 22 50 70 83 - Per Henrik Bache, pbache@online.no
Redaktør: Finn Holden, fholden@broadpark.no

50

INNHOLD

Nytt fra leder 2.omslagsside
Redaktørens spalte 2.omslagsside
Vårvandring torsdag 3. juni 2004, klokken 1900 1
Berit Holmen: Barndom på Østre Holmen gård 2
Finn Holden: Holmen 6
Øyvind Gaukstad: Harriet Backer og Hagan 17
Espen S. Ore: Familiefest på Hagan 23
Finn Holden: Hagan 25
Årsmøteprotokoll 28
Nils Carl Aspenberg: Vestre Aker bydel v/Finn Holden 30
Helge Rønnevig Johnsen: Antikvarens hjørne, J.Fr. Vinsnes 32

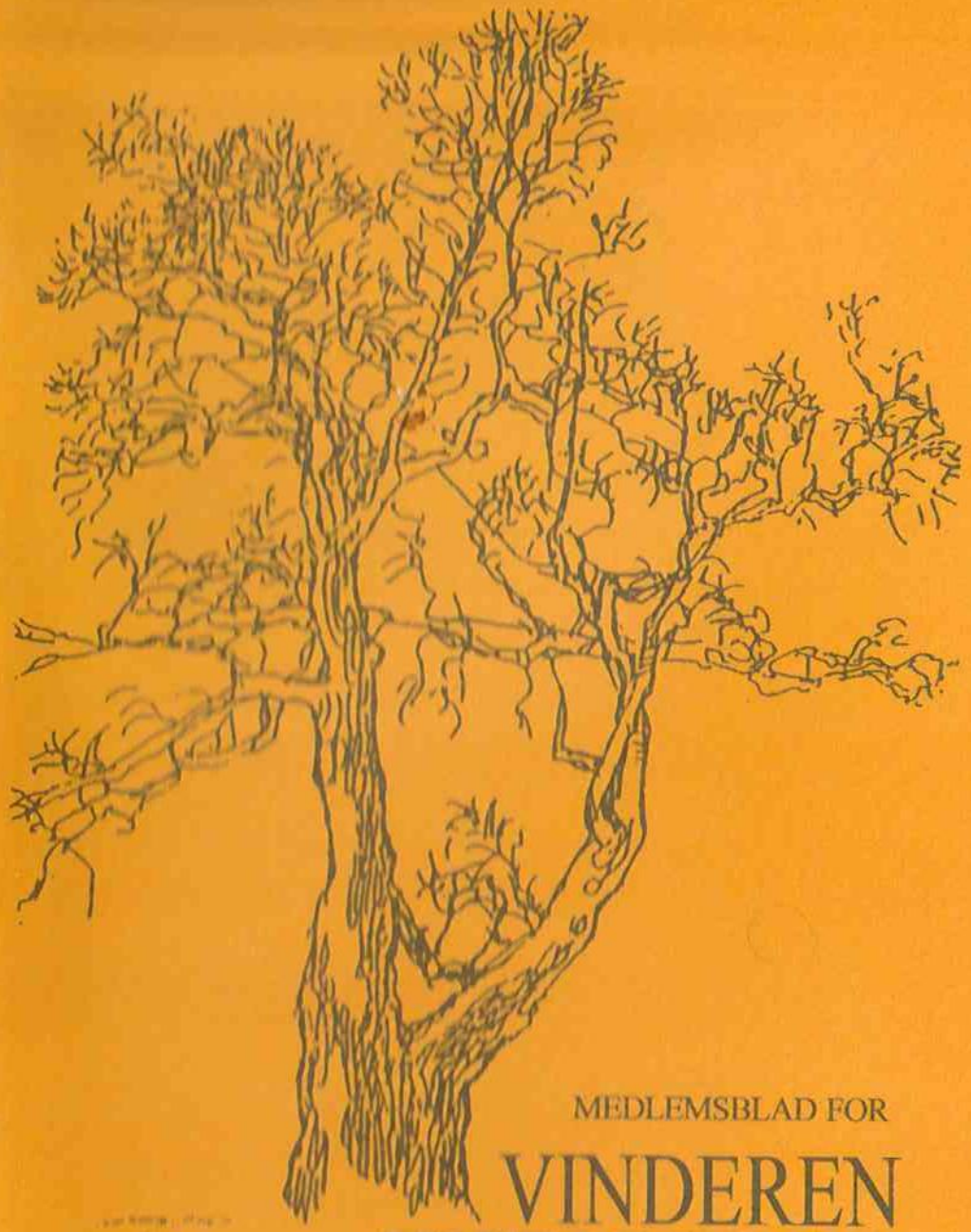

MEDLEMSBLAD FOR

VINDEREN HISTORIELAG

BYDEL VESTRE AKER 13. årg.
Fra Frøen til Frognerseteren 2/2004

NYTT FRA LEDER

Som det sees i referatet fra årsmøtet 2004, gikk fire medlemmer ut av styret i Vinderen Historielag. Vi takker alle fire for det arbeidet de har nedlagt i historielaget gjennom flere år. Særlig takker vi Øyvind Gaukstad som var med på å stifte laget i 1992 og har sittet i styret hele tiden siden starten, og Wenche Undrum, som var leder i laget det siste året.

Etter disse ble det valgt fire nye medlemmer til styret. På det første styremøtet etter valget ble det nye styret konstituert. Til ny leder i historielaget ble valgt Finn Holden, til ny nestleder Finn Bendix Bendixen. På det siste styremøtet før årsmøtet ble det vedtatt å skille jobbene som sekretær og kasserer; på det første møtet i det nye styret ble vedtaket gjentatt uten at vi foretok valg.

Som det sees av neste side, blir det første tiltaket en arkitektonisk vårtur med det nye styremedlem Frank Ødegaard fra Gulleråsen stasjon til Ris stasjon.

Finn Holden

REDAKTØRENS SPALTE

I dette medlemsbladet har vi vært så heldige å få en barndomsskildring fra oppvekst på Østre Holmen. Berit Holmen bodde på Holmen før og under andre verdenskrig. Hun hadde dessverre ikke noen bilder fra gården, det hadde derimot hennes fetter, Petter Klyve, begge barnebarn av Jonas Holmen. Vi har vært så heldige å få låne bilder fra hans familiealbum. Bildene av de tre generasjonene bønder på Østre Holmen er hentet fra et hefte om Holmengårdene. Dette demonstrerer tydelig hvordan bondesønnene på Akergårdene hentet koner fra andre gårder i Aker.

Jeg håper at barndomsskildringen med familiefoto kan inspirere andre medlemmer av historielaget til å sende inn sine minner fra barndommen og låne bort bilder fra bydelen, som vi kan skanne til bruk i bladet. Vi tar sikte på å foreta til høsten en ny runde med skanning av gamle bilder fra bydelen.

Hans Henrik Backer, sønnesønn av maleren Henrik Backer, arrangerte sammen med familien en stor fest på den tidligere husmannsplassen Hagan, som bestefaren hadde eid i mellomkrigstiden. Vi har et referat fra festen med bilder.

Jeg har nå redigert medlemsbladet til Vinderen Historielag i vel 12 år og håper at dette blir min siste periode som redaktør og styremedlem. Derfor håper jeg at ett eller flere medlemmer av historielaget vil overveie å overta etter meg. Dette kan gjerne foregå med en overgangsperiode for å komme inn i arbeidet.

Finn Holden

VELKOMMEN TIL VÅRVANDRINGEN

Torsdag 3. juni 2004 kl. 1900
vil Frank Ødegaard ta oss med på tur

ETTERKRIGS-MODERNISME I TROSTERUDVEIEN

Fremmøte på Gulleråsen stasjon kl 1900. Vi går opp til Planetvn. for å se på Arne Korsmos rekkehus, bortover Melkeveien og nedover Trosterudvn med 60-talls villaer og jugendstil. Turen slutter ved Ris stasjon ca. 2030.

Relieff på fronten til hus i Trosterudveien 21

BARNDOM PÅ ØSTRE HOLMEN GÅRD

av Berit Holmen

Min første lekeplass var et gårdstun, omkranset av en to etasjers hvit hovedbygning, et stabbur på stolper, en drengestue med to leiligheter og utedo, to store røde låver og en smie. Disse bygningene var omkranset av en hage anlagt som en park, men som også med fruktrær og bærbusker, en havnehage og dyrkbar jord. Fra Holmenkollveien gikk det en lang allé av asketrær opp til gården, og postkassen vår hang på det nederste treet. Gården var omkranset av et villastrøk hvor de fleste av mine klassekamerater bodde.

Mine nærmeste naboer og venner var besteforeldre i etasjen under og familier i drengestuene. Ja, og så mine foreldre og søsken, da. I stall og fjøs sto dyrene. Et lite samfunn i nærheten av en storby hvor lukt av fjøs og stall satt lett i sjel og

Over: Jonas (t.v.), Ingrid og Ragnvald Holmen på ski 1895, bak Østre Holmen.
Forrige side: Besteforeldrene Jonas og Elida Holmen.

sinn. Bondeblodet seg sakte gjennom våre årer.

Da jeg kom til verden i slutten av 1930-årene, satt enda litt igjen av fellesskapet på Akergårdene i veggene. Jeg registrerte etter hvert at mine besteforeldre viste en bevisst holdning til det. Musikken var vesentlig for dette fellesskapet. Vi hadde et lite orkester i familien som besto av bestemor og tanter på piano, bestefar på cello og far på fele. Musikken besto for det meste av dansemusikk. Den var spesielt laget for å danse på ball, og gårdene hadde ballsaler den gangen. Samholdet mellom gårdene svant hen, men vi holdt tradisjonen ved like ved å samle oss til en årlig familiefest i julen inntil våre besteforeldre falt bort.

De var stolte over gården og glad i den, og de må ha hatt en egen vilje til å stå på lengre enn lengst. Gårdsdriften holdt de gående helt til rundt 1950 til tross for trusler om nedleggelse - spesielt fra kommunen.

Men en krig skulle sette den avgjørende fot ned for videre drift. Dagen da tunge lastebiler kom dundrende opp alleen, er ikke lett å fortrenge. Jordene ble ødelagt av graving til plass for kanoner. Heldigvis fantes det bevis på at gården hadde vært i slektens eie i over hundre år, og takket være tyskernes sans for kultur kunne vi fortsette å bo på gården. Men gården forandret seg merkbart med skytelystne soldater, som bodde i brakker på jordet. De kom krypende rundt husveggene med undrende småbarn i vinduene. Fra loftet vårt hadde de anlagt utsiktspost gjennom en takluke, hvorfra de kunne se utover Oslofjorden. For å komme dit måtte de gå gjennom kjøkkenet vårt for å komme fram til loftstrappen. Da kunne de gjerne ta en titt i mors matgryte og hilse på oss barna. På jordet var det satt opp kanoner og lagt ut minefelt. Hunden vår ble drept av en mine. Det var veldig skummelt når vi satt i kjelleren under flyalarm. Jeg syntes

Jonas Holmen med eldste barnebarn.

jeg hørte kanonkuler suse over hustaket. Hva om de traff huset vårt? Barnesinnet var påvirkelig. Mine første leveår ble påvirket av krigen.

Vi hadde kuer i fjøset, hester på stallen, høner og hane i hønsehuset og jakthund inne. Disse dyrene kunne by på både gleder og sorger for et barn. Vi hjalp ikke til med stell av dyrene. Det tok sveiser/budeie og gårdskar seg av. Men vi kunne løpe inn og ut av bygningene og følge med på vårt vis. Hvor mye melket den kua for tiden? Når skulle den kua kalve? Hvilken gris skulle vi slakte til jul. Og hanen gol tidlig hver morgen. Det var liv og røre på gården.

Da vi ble litt større, hjalp vi til med innhøsting av poteter og planting og luking av turnips og neper til dyrefor. Gårdsarbeidet ble nedlagt før vi ble store nok til å hjelpe til med tyngre arbeid som melking og dyrestell.

Slaktedagene var travle dager på gården. Da hadde de kalde dagene satt inn, og det var få gjøremål på gården slik at alle kunne delta. Gris og storfe skulle slaktes, og alle familiene fikk sin del. Det ble mye blod og søl som jeg fikk et anstrengt forhold til. Dyrene som jeg hadde besøkt hver dag, hang nå døde etter bakbena fra en stang i taket. Dagene ble lange med å lage mat av det meste. Vi

Barnebarnet Carl Klyve med mor, Else Klyve (t.h.) og tante, Ragnhild Fleischer.

var privilegerte som kunne fylle matboden med mat i disse tider hvor det var matrasjonering. Men for å overleve som bonde solgte vi produkter til andre instanser. Maten vi laget, oppbevarte vi i saltlake og hang til tørking på stabburet.

Vi sanket egg under varme hønekropper og ute under busker. Tiloverskomne egg solgte vi. Da kom gjerne folk på døren og kjøpte. Egg kunne også være en kjærkommen gave.

Hestene var noen imponerende sterke dyr, syntes jeg. Vi hadde to som trakk snøplogen, trakk potetopptageren, hentet inn høy fra jordene og mye annet. Om våren ble hestene og kuene sluppet ut i havnehagen. Den var inngjerdet, så den holdt vi oss helst utenfor. Å slippe kuene ut i lyset etter en lang vinter bød på lystige hopp og sprett, som vi måtte holde oss langt unna. Løse dyr kunne være farlige, men oksen sto mest inne. Under høyonna fikk vi sitte på høyvogna på vei til og fra låven. Spesielt morsomt var det å ligge på høylasset og bli trukket av hesten.

I fjøset var det plass for 20-30 dyr. Melken separerte vi selv. Far hadde en liten varebil som han brukte til å kjøre rundt til naboene med melkespann i forskjellige størrelser.

Svisj, svisj - selskapskjolene for over hodene der vi kastet oss utfor høye platåer i høylåven under høye hvin. Jentene i klassen var kommet i bursdagsselskap. Jeg var av de heldige, syntes jeg, som hadde fødselsdag etter at høyet var kommet i hus. Etter at kakene var fortært, bar det rake veien til låven, hvor vi holdt det gående med mye moro. Foreldrene kunne nok bli overrasket når barna kom hjem med høystrå i kjole og hår og med merkelig røde øyne og tette neser. Vi hadde ofte besøk av barna, og vi lekte blant annet gjemsel i de store bygningene med mange ypperlige gjemmesteder.

Gården lå midt mellom to sogn og to skoler - Ullern/Smestad og Ris/Slemdal. Vi måtte velge, og valget ble Ris kirke og Slemdal skole. Like langt i begge retninger, men begge i Vestre Aker. Det var også adressen vår til 1948.

Avstand er ikke populært for små barn. I 1944 begynte jeg på Slemdal skole. Under krigen var vi da plassert i Ris kirke. Min første skolevei gikk langs Holmenveien og Ekelyveien til kirken hvor det var et værelse i tårnet hvor vi hadde skole. Men noen av oss måtte flytte til en villa i Trosterudveien, og skoleveien ble enda lenger. Heldigvis var jeg kjent med veien for søndagsskolen holdt også til i Ris kirke, som jeg for øvrig opplevde som noe positivt med det store kirkeommet pyntet med fremmede ting. Det store orgelet gjorde stort inntrykk.

I 1945 kunne jeg begynne på Slemdal skole. Da fikk jeg en kortere skolevei som besto både av en kjerrevei og Stasjonsveien. Og herifra fikk jeg følge med flere i klassen. Skoleveien forandret seg da kjerreveien ble omgjort til en bred vei gjennom en ny bebyggelse.

Jeg fikk oppleve at et gårdsbruk ble nedlagt. Dyrene forsvant etter hvert. Arbeidsfolkene måtte finne seg annet arbeid, og de flyttet til de store drabantbyene på den andre siden av byen. Folk var ute etter tomt for å bygge sine hjem. Låvene ble omgjort til lager og fabrikk. Vi mennesker må visst alltid finne oss i omstillinger, men minnene fra barndommen er varige.

HOLMEN

av Finn Holden

Holmen er en vin-gård, navnet kommer av holmr og vin; det vil si en gård som ligger på en høyde på engen. Den opprinnelige gården har sannsynligvis vært Østre Holmen, som nettopp ligger på en høyde med vidt utsyn, fremdeles med utsikt over fjorden. Den er ikke den eldste gården i distriktet, det er sannsynligvis Ris, Berg og Frogner. Men vin-gårdene er fra jernalderen, og området rundt bunnen av Oslofjorden er tett besatt med vin-gårder. De fleste vin-gårdene ligger fritt og høyt i omegnen, med god, lettdrevet, tørr jord og fritt utsyn.

Bonden på Holmen måtte som alle de andre bøndene betale skatt til kongen og tiende til kirken. Når en bonde døde, ble arven fordelt mellom barna. Hadde bonden for eksempel to sønner og to døtre, arvet hver sønn en tredel og hver datter en seksdel. Var gården stor, kunne den deles, ellers måtte den som overtok gården, betale ut de andre etter hvor stor part de eide i gården. Hver gård var verdisatt, det vil si at det ble fastsatt hvor mye en bruker eller leilending skulle betale i årlig leie til jordeieren. Denne leien ble kalt landskyld.

De årlige utgiftene slo ut mange bønder. Dessuten ga mange bønder gaver til et kloster, enten for at det skulle bli bedt for deres sjel, eller for at en syk eller gammel person skulle få tilhold i klostret. I jordbruksbygda Aker fikk de aller fleste bøndene stor gjeld til klostrene i Oslo, Nonneseter kloster ved Alnaelven eller cistercienserklosteret på Hovedøya.

Holmen

I middelalderen var Holmen delt i Nordre og Søndre Holmen, uten at vi vet hvor disse to gårdene lå. Ifølge Akershus-registret for 1622 ble tre markebol i Nordre Holmen skjenket Hovedøya kloster i 1376. En markebol var en part i gården som svarte til en årlig avgift eller leie på ca. 15,4 kilo smør.

Mogens Holmen og Bjørn Voksen var de eneste odelsbøndene i Aker som eide part i gården de selv drev, men bare Mogens Holmen går igjen i fortegnelsene over odelsbønder i Aker på 1600-tallet. Han var lensmann i Aker og eide dessuten gårdparter i Høland, Ullensaker og Sørum. Mogens Holmen døde ca. 1645.

Selveiere

Etter hans død ble gården delt mellom de tre sønnene. I skattematrikkelen for 1647 står enken Anne Holmen som eier av en part i gården, men hun skyldte også 1 ½ skippund, en fjerding mel. Det vil si at hun skulle betale 279 kilo mel årlig i landskyld til eieren av gårdparten. Eldstesønnen Gunder Fornebo i Bærum var medeier i gården med en fjerding, det

Neste side:
View from Holmen, London 1814.

Østre Holmen, gårdstunet. Alle foto: Clemens Saers

vil si 40 kilo mel i årlig rente. Hans barnebarn, Marte Hansdatter, arvet bestefarens arv, som formynderen hennes solgte til rittmester Johan Georg Treubler. De andre arvingene solgte også sine gårdparter til rittmester Treubler, som dermed eide hele Holmen.

Marte Hansdatter giftet seg imidlertid rundt 1706 med Even Haagensøn Frøen, og han anla odelssak mot rittmester Treubler. Ved dom i 1709 fikk Even rett til å innløse kona Martes arv, og fikk dessuten samme år kjøpt resten av gården. Even Haagensøn hadde samlet hele Holmen på én hånd, bosatte seg på gården og tok navnet Even Holmen.

Sønnen Hans Evensen var gift med Karen Jonsdatter Woxen, barnebarn av Christen Jensen Woxen (ca. 1656-1694), som eide hele Voksen. Hans Evensen tok sin mor i føderåd og brukte gården samlet. Gården hadde sin gamle skyld, to skippund og en besetning på seks hester, 15-30 kuer, noe småfe og to husmannsplasser og to små kvernbruk. Taksten var i 1760 3000 riksdaler..

Hans Evensen Holmen døde før moren, 52 år gammel i 1761, og halve Holmen ble delt mellom enken og barna. Etter Martes død ble gården delt mellom barna. Etter Karens Jonsdatters død i 1780 ble hennes del også delt mellom barna, sønnen Even og døtrene Martha og Kari. Gården hadde nå flere husmanns-plasser og ble taksert til 4000 riksdaler med en pantegjeld på 600 riksdaler. Even bygde i 1786 våningshuset som fremdeles står på Østre Holmen.

Ved skjøte i 1801 kjøpte Even Hansen ut sine søstre og eide hele gården. Han hogde sterkt i skogen, men hadde likevel

Vestre Holmen fra hagesiden.

store vansker. Han solgte en del av gården til naboen Hans Grimelund i 1802, men kjøpte dette tilbake i 1804 for å selge hele gården fire dager senere til stiftamtmann Gebhardt Moltke. Han solgte Holmen videre til Ole Nilssøn Wold fra Nedre Smestad.

Ole Nilssøn skal ha tilhørt den gamle Holmenslekten, som etterkommer av Mogens Holmen. Han var gift med Haagine Woxen, datter av Lars Jokumsen Woxen, den siste eieren av hele Voksen. Lars Woxen hadde kjøpte Nedre Smestad, og etter hans død overtok datteren Haagine og svigersønnen Ole denne gården. Noen år senere kjøpte så Ole Holmen og tok dette gårdsnavnet som slektsnavn.

Da Ole døde i 1820, skrev slottsprest Claus Pavels i sin dagbok: ”Af Intelligenssedlene ser jeg at en af Aggers Sogns` hederligste mænd, Ole Holmen, er død”. Da var gården igjen i god hevd. Den var på ca. 5000 mål med sju husmannsplasser, åtte hester, 40 kuer og 20 sauer..

Etter Ole ble arven delt mellom sønnene. Eldstesønnen Nils arvet Nedre Smestad, mens brødrene Jokum og Hans delte Holmen i to omtrent like gårder. Siden 1820 har Holmen vært delt i to. Enken Haagine fikk kår på Østre Holmen med en svært spesifisert kontrakt (se denne)

Matrikkelen for 1838 oppgir at Nedre (Gamle) Holmen hadde omtrent 525 mål med leirjord, taksert til 11 600 spesiedaler og 50 mål havn, verdt 1500 spesiedaler. Gården hadde fem hester, 18 kuer, 10 sauer og tre griser. Øvre (Nye) Holmen hadde 551 mål med leirjord, taksert til 11 608 spesiedaler og 150 mål dyrkbar og 222 udyrkbar havn, verdt 2055 spesiedaler.

BIRGITTE HOLMEN
f. Christensdatter Sogn.

JOCUM HOLMEN

Vestre Holmen med kårboligen.

REGINE HOLMEN
f. Winderen.

CHR. HOLMEN

Tre generasjoner på Østre Holmen. Jocum og Birgitte, født Sogn, Christian og Regine, født Winderen, og Jonas og Elida, født Haugerud.

ELIDA HOLMEN
f. Haugerud.

JONAS HOLMEN

Kårboligen Solvang for Østre Holmen lå ved bussholdeplassen i krysset Holmenveien-Dalsveien. Revet ca. 1985.
Neste side: Holmendemningen. Malt av Mathilde Dietrichson (1837-1921). Foto: Kristian Qvigstad

Skogen

Den tyske forstmann Philip von Langen skriver i sin "Forst-Beschreibung" for Aker fogderi fra 1737 hvordan borgere og gårder har lagt under seg skog i Nordmarka. Han skriver om Holmenskogen at den er en kvart mil lang og 1/8 mil bred (= 3 x 1 ½ kilometer). Den grenset mot Grimelundskogen i øst, Smestad i sør, Smestadskog under Voksen i vest og mot Trevoldskogen (= Frognerseterskogen) i nord. Holmen produserte 2100 favner ved i året. Men en stor del av Nordmarka var nå samlet i det store komplekset Peder Grøns store skog, som hadde en årlig produksjon på 140 320 favner. Holmenskogen ble delt mellom Jokum (Østre) Holmen og Hans (Vestre) Holmen. Christian Jokumsen solgte i 1874 Holmenskogen på 1160 mål til Thomas Heftye for 4500 spesiedaler.

Østre Holmen

Gården ble først kalt Gamle Holmen eller Nedre Holmen, men nokså snart festnet navnet Østre Holmen seg. Jokum giftet seg med Birgitte Christensdatter Sogn fra Vestre Sogn. Etter Jokum Holmens død i 1868 fulgte sønnen Christian Holmen ved skjøte 30. mars 1870. Han var gift med datteren på nabogården, kusinen Regine Winderen. Hun overdro gården til sin eldste sønn Jonas Holmen, som også giftet seg med en datter på en av Akergårdene,

Etter at Holmenkollbanen ble åpnet til Holmenkollen (Besserud) i 1898, begynte utparselleringen av Østre Holmen. Før utstykkingen hadde gården Holmen 1000 mål innmark. I 1927 hadde gården igjen bare 600 mål, i 1940 200 og i 1980 bare 13 mål hage.

Gårdstunet var bevart, men all form for jordbruk nedlagt.

Vestre Holmen

Også denne gården hadde flere navn, Nye Holmen og Øvre Holmen, før Vestre Holmen ble fast. Hans Olssøn Holmen overtok en innmark på 921 mål og 2380 mål skog oppover Holmenkollåsen.

Hans bygde et våningshus på en etasje og et stort stabbur i 1820-årene. Rundt 1850 bygde han også en kårbolig. Han drev gården til den eldste sønnen, Edvard, overtok den i 1859 og bygde på en etasje. Han overdro den igjen til sin sønn Hilmar Holmen i 1889 og hans tre barn igjen i 1938.

Hilmar Holmen så tidlig at jordbruk i Vestre Aker ikke hadde noen framtid, så han kjøpte i 1906 gården Hellerud i Skedsmo og flyttet dit. På sine eldre dager, i 1922, overdro han imidlertid gården i Skedsmo til sønnen og flyttet tilbake til Vestre Holmen.

Her drev han fortsatt jordbruk fram til andre verdenskrig med kuer i fjøset og melkeleveranser til faste kunder.

Holmendammen

Hilmar Holmen på Vestre Holmen demmet opp Holmendammen i 1907. Han finansierte demningen med inntektene fra salget av villatomter for skjæring av isblokker på en tid da dette var eneste mulighet for å kjøle matvarer. Fram til 1930-årene var isskjæring en stor og viktig næring for mange Akergårder og nedover langs kysten. Isskjæringen foregikk både fra naturlige vann og oppdemmede sjøer..

Det ble skåret is her fram til rundt 1923, på Smestaddammen fram til 1932.

Området rundt Holmendammen ble kjøpt av Aker kommune til parkanlegg i 1938.

Skjøte 11. juli 1820:
Enken etter Ole Nielsen Holmen, Haagine Larsdatter, sønnen Niels og to svigersønner, selger Holmen, til Hans og Jochum Olssønner for 6000 spesiedaler. Gården hadde en pantegjeld til den alminnelige enkekasse på 5000 spesiedaler.

Det var "Ole Nielsens vilje i hans levende live" at den eldste sønnen Niels skulle overta halve Smestad for 3000 spesiedaler. Smestad hadde Ole kjøpt 1794.

Føderådskontrakt for Haagine Larsdatter:

1. På Holmen ovenpå i hovedbygningen dagligstue, kjøkken, et spisekammer og halve delen av salen til beboelse så lenge hun lever.
2. Til kirke og andre reiser som hun finner for godt at foretage, nyder hun en hest av gården Holmens eier.
3. Føder, rygter og skikkes årlig for henne av gården Holmens eier tvende kyr og 2de sauer, hvortil hun nyder fri sommerhavn med gårdens øvrige kreatur.
4. Eieren av gården Holmen forskaffer enken årlig hugget og hjemkjørt 20 favner forsvarlig godt brænde, samt dessfornøden sommerbrænde likeledes hugget og hjemkjørt.
5. Enhver av oss leverer enken årlig to tønner, rug, tre tønner bygg og en tønne havre, til sammen for oss alle tre, seks tønner rug, ni tønner bygg og tre tønner havre. Kornvarene må være av forsvarlig god bonitet.
6. Eierne av Holmen leverer enken årlig et slakt, som veier i det minste 16 bismerpund (95,9 kilo), og et gjødsvin, som veier i det minste 14 bismerpund (83,8 kilo).
7. Nyder enken fritt husrom på Holmen for de forannenvnte kreaturerer, samt for hennes vinter- og sommerkjøreredskaper.
8. Skulle enken finne for godt at fraflytte gården Holmen og altså ikke benytte sig av 1, 2, 3, 4 og 7 post betingede rettigheter, så betales henne isteden årlig 80 spesiedaler.
9. Da jeg Niels Olsen ikke tager nogen del i de i 1, 2, 3 og 4 og 7 poster bestemte prestasjoner, så til ekvivalent (likeverdig) betaler jeg eller kommende eier av Smestad til min moder årlig 40 spesier.
10. Vi Hans og Jochum Olssønner svarer likeledes årlig til vår moder 40 spesier, nemlig enhver av oss 20 spesier, som utredes av gården Holmens eier.
11. I tilfelle av at enken fraflytter gården Holmen og 8de post treder i kraft, betaler enhver av oss 1/3 part av de enken betingede penger. - Jeg Christoffer Sørensen og jeg Daniel Wulf forbinder oss likeledes til av kjærlighet for vår svigermoder og for at give henne et bevis på vår aktelse, at yde henne årlig til fornøden håndskilling, ga enhver av oss 10 spesier.
12. I sykdomstilfelle nyder enken, vår moder, så fremt hun oppholder sig på Holmen, av denne gårds eier fornøden oppvartning fritt.
    Ovenanførte livøre har vi etter vår beste overbevisning anslått til verdi 100 spd. årlig.

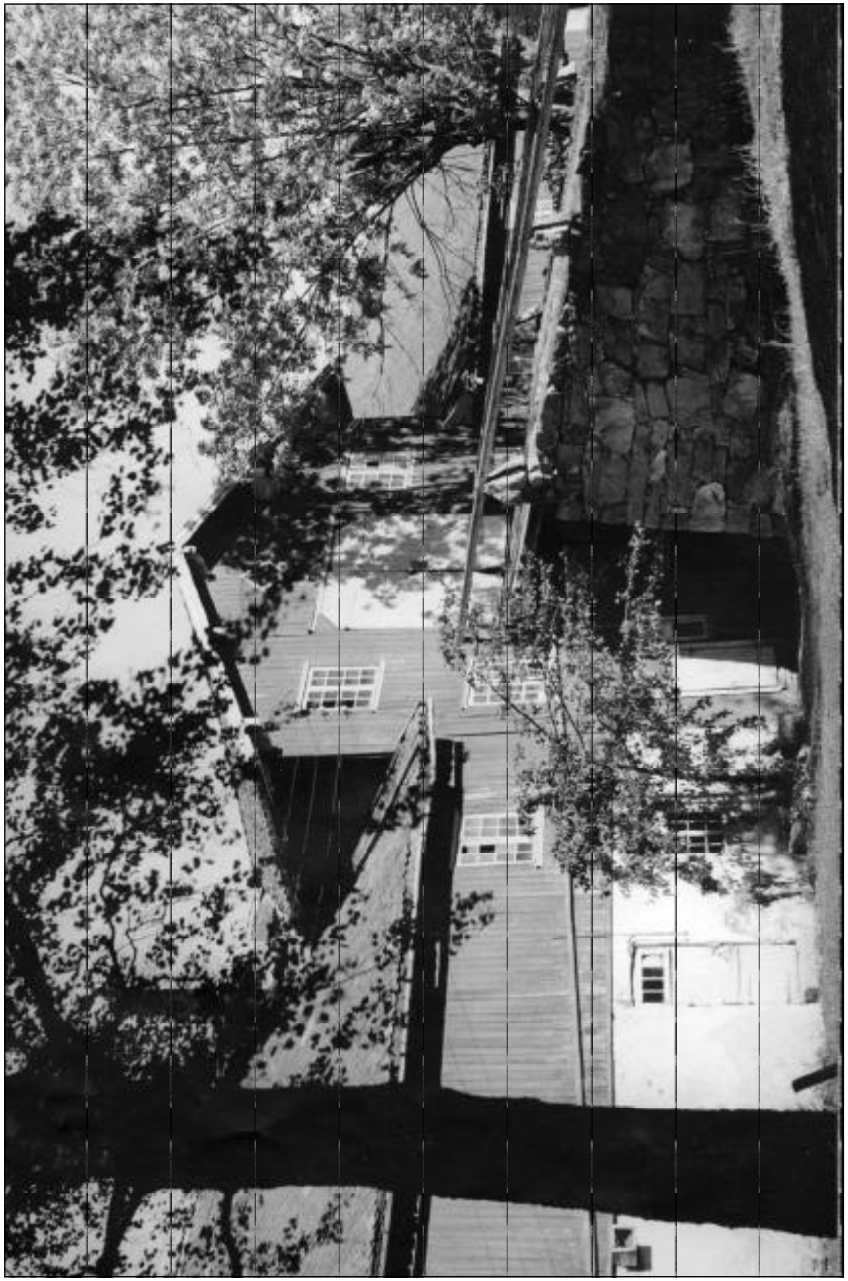

Forrige side: Låven på Vestre Holmen, brant ned 14.12.1952.
Over: Holmendammen med låven på Østre Holmen ca. 1910, revet etter 1945.
Under: Fossen ved Holmendammen. Foto: Wilse, 1908.

HARRIET BACKER OG HAGAN

AV ØYVIND GAUKSTAD

I Heyerdahls vei 18 sitter jeg en deilig forsommerdag sammen med kunstneren Harriet Backer. Ja, du leste riktig! Denne spillevende kunstneren bærer samme navn som en av de mest kjente kvinnelige kunstnere i norsk kunsthistorie. Samtalen med dagens Harriet Backer skal etter avtale være om husmannsplassen Hagan og kunstneren Henrik Backer, som var hennes farfar. Men det er ikke til å unngå at det blir en god porsjon Harriet også!

Husmannsplassen Hagan er et utrolig verdifullt kulturminne i vår bydel, og Vinderen Historielag er svært opptatt av at dette kan bli bevart som et kultursenter og museum for etterslekten. Ikke minst er det på tide at kunstneren og kulturpersonligheten Henrik Backer blir kjent for et større publikum. Han bodde på Hagan fra 1907 til sin død i 1948. Deretter bodde hans enke der til hun døde i 1964. Storebrand overtok så den store eiendommen og fortsatt er Hagan i deres eie. Hva som så videre skal skje med Hagan, opptar både historielaget og Harriet Backer.

Vi sitter i en viltvoksende, frodiggrønn have - full av ville vekster med forglemmegei overalt. Heggen mot syd danner en lunende og beskyttende vegg. Nederst i ene hjørnet ligger Harriet Backers atelier. Både hus og have bærer preg av en særdeles produktiv og aldri hvilende kunstner. Her er det et frodig naturlandskap og innendørs flommer det over av utklipp/ aviser/ brev/ skisser. Da intervjueren så en steinhaug nede i haven, foreslo han at den kunne fjernes slik at det ble litt ryddigere. " Nei, er du gal!" utbrøt Harriet Backer, "Det er jo stein som jeg kan bruke til mine bilder!"

Innledningsvis ble vi enige om å være dus - så heretter er det bare Harriet! "Kan du fortelle litt om deg selv, Harriet." "Ja, gjerne - det viktigste er å være født, det sier jo også H.C.Andersen i ett av sine eventyr - på solsiden må jeg si - og få drive med det jeg absolutt elsker og har gjort hele mitt liv. Jeg er altså mosaikkunstner, som jo er svært sjelden. Jeg kommer fra en kunstnerfamilie og er oppkalt etter en person som alle vet hvem er. Men man blir ikke begavet av å hete Harriet Backer, men det kan jo være at genene hjelper. Farfar var jo også kunstner. Han malte mye fra det gamle Kristiania bl. a., foruten at han gjorde en hel masse mer. Bestemor var skuespillerinne inntil farfar fikk tak i henne. Bestemors tante var Harriet Bosse som ble gift med August Strindberg, så det er ikke måte på altså! Det kan jo hende at man har fått en liten spore til kunstnerisk utfoldelse da vet du.

Pikenavnet til bestemor var Berntsen, og hun hadde en bror, som vi bare kalte for Laffen. Onkel Laffen var en sjarmerende og spennende fyr. Det fulgte alltid mye liv med ham. Han spilte på gitar, og det gjorde de veldig mye på Hagan. Vi hadde mange vidunderlige kvelder der. Det var for øvrig en stor kontrast til min mors familie. Der hadde vi jo bestefar Ole Mustad, som også var en skjønn fyr.

Henrik Backer 1940.

Men han var helt forskjellig fra farfar på Hagan. Men vi barn var heldige da som kunne oppleve to så forskjellige miljøer. Vi kunne komme både på Hagan og her på Skoghøy på Slemdal. På Skoghøy var det stort og flott, helt annerledes enn på Hagan som jo ligger borte ved Gressbanen, men Hagan var jo toppen da! Eiendommen Skoghøy til bestefar Mustad var på ca.25 mål og fikk navnet fordi det var så mye skog omkring. Han bodde i et stort, gammelt hus. Visstnok var det en som het prinsen av Wied, som hadde huset opprinnelig og som hadde kjøpt det i sin tid. Men dette huset ble dessverre revet - det var for øvrig et kjempetrehus. Eiendommen ble delt opp i tomter, og mor fikk to tomter og jeg var så heldig å få overta den ene. Så jeg setter pris på min bestefar på Mustad-siden som har gitt meg alt dette skjønne, med forglemmegeiene, heggen og hvitveisen.

Da jeg var liten, vokste jeg opp i et deilig hjem i Dagaliveien 11 som ligger på Fahlstrøms terrasse. Det er det store murhuset på toppen - det siste huset før broen i Dagaliveien. Der opplevde jeg en svært lykkelig barndom. Til alt hell lå mitt barndomshjem midt mellom Hagan og Skoghøy. Annenhver søndag var vi hos besteforeldrene til middag, enten på Hagan eller på Skoghøy. "

Harriet Backer bestemte seg allerede som tolvåring at hun ville arbeide med mosaikk! Hun ble inspirert av noen mosaikkbilder hun fikk se fra Ravenna eller Tessaloniki. Da skjønte hun med ett hva hun ville bli! Hun gikk tre år på Kunst- og Håndverksskolen. Deretter fulgte tre år med studier i Ravenna hvor hun gikk på Accademia di Belle Arti og lærte seg flytende italiensk. Da hun kom hjem, fikk hun en utsmykkingsoppgave. Hun laget fondveggen i Asker Krematorium som var på hele 32m^2. Hun gjorde arbeidet på stedet og i sin kunstneriske utforming var hun svært bysantinsk influert.

Deretter fulgte studier i Paris, på Académie des Beaux Arts. Så kom mange år med hardt arbeid der hun ikke minst slet for å finne sin egen kunstneriske vei. Senere har hun hatt flere utsmykkingsoppgaver og laget mange bilder i sin særegne genre.

Men tilbake til Hagan og Henrik Backer. "Jeg skulle ha ønsket at farfar hadde vært yngre" sier Harriet. "Jeg var jo tretten år da han døde, så jeg var bare lille Harriet for han da. Farfar var voksen da han giftet seg. Han hadde vært flere år på vandring - rundt omkring i Europa.

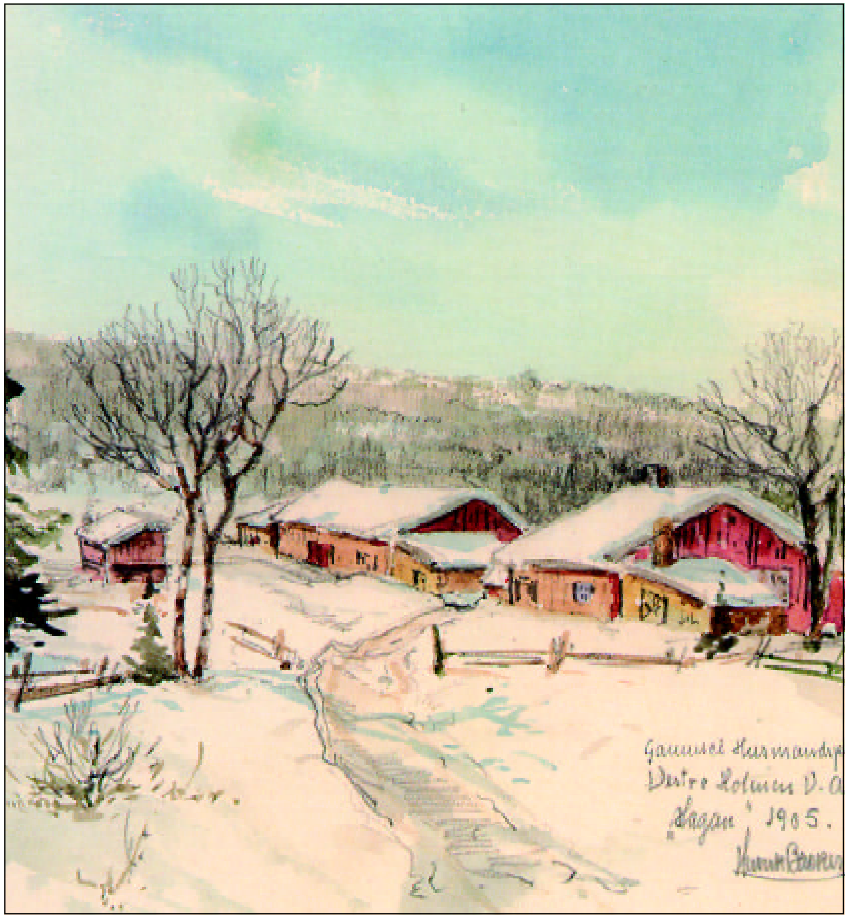

Kunstneren skrev under tegningen: Tenk om jeg en gang kunne komme til at eie dette deilige sted????? Februar 1906. Ha! nu er stedet forelæpig mit. Marts 1907.

Han hadde vært så langt av gårde som Algerie og Tyrkia og tok jobber alle mulige steder. Jeg har lest i dagboken hans fra Paris. Der står det et sted at han stod en hel dag og studerte en taktekker, så nøye på hva han gjorde, søkte jobb dagen etter og fikk den. Han visste ikke noe om taktekking på forhånd. Jeg husker godt at farfar alltid ordnet alt, han fant alltid ut hvordan ting kunne repareres. Dette har jeg arvet etter ham. Etter at jeg ble lykkelig skilt, men også før, var det jeg som reparerte alt. Nå bruker jeg tyggegummi og sånn - går ikke og kjøper nytt. Bruker det jeg har, det gir en egen glede å få det til!

Farfar giftet seg som sagt sent. Han var teatermaler på Fahlstrøms teater. Der så han bestemor, og han syntes hun hadde et aldeles nydelig vesen. Han var 15 år eldre enn henne. Hun het Dagny Berntsen og oppga sin skuespillerkarriere da hun giftet seg. Det skjedde ofte med kvinner den gangen. Anna Krøyer oppga sin karriere. Erik Werenskiolds hustru likeså. I deres bryllup holdt malerinnen Harriet Backer, en tremenning av Henrik, en tordnende tale der hun sa at bruden nok ville angre på det hun hadde gjort.

I 1907 kjøpte farfar Hagan. Han kjente veldig godt gamle Holmen på Vestre Holmen gård. Og det kostet kanskje ikke så mye å få stedet den gangen. Han betalte sikkert også med noen malerier. Jeg var ofte innom Hagan da jeg var liten. Da satt jeg inne i atelieret på en stol med ullsete og fulgte med mens farfar arbeidet. Jeg husker godt at han tegnet og han holdt på helt til det siste - for å tjene penger. Når han malte, hadde han hånden på en stang slik at han ikke skulle skjelve. Han laget bl. a. små bordkort med motiver fra det gamle Kristiania. Men for meg var han alltid en gammel farfar."

Henrik Backer var født i Skedsmo i 1865. Slekten stammer fra Holland, og de første Backerne kom til Norge i 1643. Tidlig følte han trangen til å bli kunstner, omtrent som vår Harriet m.a.o. Han var elev av Waldemar Peters, Eyolf Soot, sin tremenning Harriet Backer og Otto Sinding. Backer var en dyktig tegner og kolorist med utpreget sans for store dekorative flater. Det ble derfor naturlig at han påtok seg oppgaver som teatermaler. Han deltok også med dekorasjoner på mange store utstillinger. Dessuten hadde han en stor produksjon av ex libris tegninger.

Henrik Backer, ukjent tegner.

"Fordi bestemor var så mye yngre, fikk jeg naturlig nok mye mer kontakt med henne!" forteller Harriet ivrig videre mens hun slår begeistret ut med hendene og lever med i samtalen med hele seg. "Vi hadde det veldig morsomt sammen, og mor var faktisk litt sjalu. Jeg husker også godt aftenene på Hagan - i spisestuen der. Vi barna fikk lov til å være med.

I haven lekte vi ofte i lysthuset og det var fryktelig spennende. I nærheten lå drengestuen hvor gårdsgutten bodde. Dette huset var bittelite - ikke stort større enn 4m^2 kan jeg tenke meg. I hovedhuset kom du først inn i en liten gang, og til venstre lå kjøkkenet. Bestemor hadde en elektrisk komfyr, men hadde bare rinnende, koldt vann til vask og matlaging. Men der på Hagan ble det arrangert de mest overdådige selskaper, og det er utrolig å tenke på hva bestemor klarte å trylle frem av de lekreste retter på

det lille kjøkkenet. F. eks. husker jeg hennes fiskesuppe med portulakker.

Innenfor kjøkkenet lå spisestuen. For å komme dit måtte man gå fra kjøkkenet via den lille gangen. Men det var en liten luke i veggen fra kjøkkenet og inn til spisestuen. Denne spisestuen var aldeles nydelig, og møblene hadde farfar laget selv. Han laget for øvrig mange av møblene selv. En gang - da bestemor var kommet hjem fra fødeklinikken - hadde han snekret en spesiell stol til henne med hjul. Da hun ankom, rullet han henne under stor jubel inn i huset. Men hele moroa med stolen varte bare 5 min. Denne stolen laget han selvfølgelig for at bestemor ikke skulle anstrenge seg. Innenfor spisestuen lå atelieret og foran det hang det et teppe. Det var nemlig ikke noen dør mellom rommene. Innenfor atelieret lå stasstuen. Så langt inn kom jeg aldri.

Ekteparet Backer lå i 1. etasje. De hadde senger på hver side av en skillevegg. Men det var en luke i veggen slik at de kunne ha kontakt med hverandre. Foran luken hang det et sort ullteppe som dekket til luken. Alle rommene var små, og det var lavt under taket. Den gangen var huset mye større enn det er i dag. Store deler av huset ble ødelagt av brann så atelieret og stasstuen eksisterer ikke lenger.

Fra atelieret var det trapp opp til 2. etg. Der gikk det an å sove selv om det var svært trangt. Det var ikke avtrede innendørs så på Hagan var det i alle år god, gammeldags utedo! Under trappen var det vaskerom. WC ble for øvrig aldri lagt inn.

Men utendørs var det god plass. Mine besteforeldre hadde en kjempetomt. Nederst på tomten lå det et rødmalt hus som de leiet ut. Det var dessuten en svær have - med bringebær, epler og til og med poteter dyrket de. Dessuten hadde de høner, gris og hest slik at det var rene gårdsdriften, og det var alltid nok å gjøre. I en vise som onkel Dick yndet å synge hver nyttårsaften, het det at " Dagny har så mye å gjøre at hun ikke engang har tid til å gå på do!" Ute i haven var det en brønn som fortsatt eksisterer, og det gamle brønnlokket ligger der som før. Og det gamle tuntreet står der også.

Farfar var et festmenneske og hadde en stor bekjentskaps- og vennekrets. Mange er de diktene og visene han har laget til dem. Alle er ført sirlig inn i notathefter. Han likte å ha god orden på sine saker, og han førte alltid inn hvor bildene hans var blitt av, hvem han solgte til og hvor det var blitt av dem. Han hadde en nydelig og karakterfast håndskrift. Han elsket dyr og hadde både hund og hest. Da de døde, skrev han nydelige dikt om dem i notatheftet sitt. Han sa til og med at han satte hunden høyere enn menneskene!

Bestemor solgte eiendommen til Storebrand mot at hun fikk lov til å bo på Hagan resten av sitt liv. Denne avtalen hadde hun forhandlet seg frem til alene. Hun likte å være selvstendig og ta avgjørelser selv. De gamle bygningene er bra vedlikeholdt. Og jeg har mange tanker om hvordan dette stedet kan bli bevart for ettertiden. Stallbygningen kan man f. eks. gjøre om til et museum med plass til bilder og bøker.

Da jeg tilfeldigvis fikk se bilde av Hagan i Aftenposten, ble jeg svært beveget. Jeg reiste med en gang opp til Hagan og så meg omkring. Jeg trodde

dette stedet for lengst var borte, men nå strømmet minnene på - om gamle dager og alt det hyggelige som jeg fikk oppleve sammen med bestemor og farfar. I dette miljøet opplevde jeg masse."

Ved siden av at Hagan er en av de gamle husmannsplassene fra Vestre Aker, har den altså vært hjemmet til en særpreget kunstnerfamilie gjennom mer enn et halvhundre år. Men historien om denne familien og beretningene om det spesielle kunstner- og kulturlivet som utfoldet seg her, kan bli tatt vare på til berikelse for vår bydel så vel som for Oslo by.

Jeg takker Harriet for en festlig stund i hennes hage og for besøket i atelieret. Der lå hammer og meisel klare til bruk. Det skal tydeligvis kraftig verktøy til for å betvinge et vanskelig, hardt og gjenstridig materiale og skape det om til kunstneriske uttrykk. Bildene på veggene i atelieret gir i hvert fall fascinerende eksempler på hva mosaikkunst kan gi av nye og stimulerende kunstopplevelser.

Uthuset på Hagan. Foto: Arild Holland

FAMILIEFEST PÅ HAGAN

AV ESPEN S. ORE

Fremføring av velkomsttalen foran våningshuset. De opptredende var (fra venstre): Henrik Backer - Hans Henrik Backer, Dagny Backer - Cathrine Backer, Kaare - Sebastian Backer Lemming, Dick - Nils Andreas Smith-Erichsen, Nenna - Margrethe Oleivsgard, Laffen, broren til Dagny - Bjørn Smulders.

6. august i år ble det arrangert familietreff for etterkommerne etter Henrik Backer på plassen Hagan i vår bydel. Plassen ble kjøpt av Hans Henrik Sartz Backer i 1907 og ble i familiens eie til hans enke Dagny døde i 1964. Siden har Storebrand eid plassen som de nå ønsker å selge.

Festen startet med en velkomsttale skrevet og fremført av Hans Henrik Backer d.y. som Henrik Backer d.e. og med andre medlemmer av Henrik Backers familie fremstilt av etterkommere. Etter talen fikk man sett seg rundt på eiendommen der det også var samlet fotografier og ikke minst tegninger og malerier av Henrik Backer - disse var utstilt både i våningshuset og foran og i låven.

Låven med noen av festdeltagerne.

Etter omvisningen var det fellesbespisning, visning av en gammel film fra 1933 ble på låven, hvor Henrik og Dagny, sønnene Kaare og Dick med koner og flere venner hadde laget en dramatisk/humoristisk enakter. Det som kanskje var mest populært blant barna, var at de fikk ri på hesten, men det var også andre leker, og til slutt var det kaffe i hagen ved siden av lysthuset.

Av 72 inviterte etterkommere og inngiftede var det 65 som møtte frem: barnebarn av Henrik og Dagny Backer, oldebarn og tippoldebarn. Festen ble også dekket av journalister fra Aftenposten og Akersposten, og i det strålende sommerværet viste Hagan seg fra sin beste side, og man kan håpe at stedet vil være tilgjengelig for beboerne av bydelen også i fremtiden.

Lysthuset nedenfor våningshuset. Alle foto: Espen S. Ore

HAGAN

av Finn Holmen

”Ved den sving nede i Sørkedalsveien, hvor kjelkeakende jevnlig velter, ligger fra uminnelige tider husmanns- eller kårmannsplassen Hagan under Holmen gård i Vestre Aker.”

Slik begynner en artikkel i Aftenposten 18. april 1915. Vi ser bort fra at journalisten her forveksler Sørkedalsveien og Holmenkollveien. Men den beferdede Holmenkollveien har altså en gang vært kjelkebakke. Journalisten fortsetter: ”Mellem småkratt og mosegrodde gamle krokede frukttrær ligger den under skogbrynet i bakkehellet mot syd til den brede smilende Akersbygd. De små værbidte, rødmalte, skjeve hus på plassen har lenge vært et yndet motiv for våre malere.”

I 1907 kjøpte maleren Henrik Backer plassen på seks mål tomt og brukte den som sommerbolig i noen år, før han flyttet opp med kone og to barn. Men det var tungvint å bo der oppe med mange små hus. Familiemedlemmene selv bodde i tre hus. Bryggerhus, rullebod, bad osv. lå spredt i hvert sitt bitte lille hus. Plasshuset ble bygd av husmannen som bodde her i begynnelsen av 1800-tallet. Låven var det eldste huset på plassen. Den ble bygd i 1720-årene av en husmann under Holmen gård. Der var det plass til hest, gris og to kuer med kalver. Over krybben til hesten var det en åpning i taket hvor husmannen kunne hente høy fra høyloftet.

Aftenposten skriver: ”Foruten Backers bor nu i Hagan flere tusen bier, 40 høner, to hunder, en hvit hest, en grå fjellku med kalv, en katt med kattunge og sist, men ikke minst, et gammelt faktotum av en husmann.”

Hønene gikk fritt rundt husene, og det var ofte vanskelig å finne eggene under buskene. Men så var de ekstra gode. Kua gikk på beite oppe i Marka sammen med kuene fra Vestre Holmen gård. Noen ganger måtte de gå langt innover i skogen, en gang helt til Skjennungen, for å hente kua. Særlig gjaldt dette når kua hadde fått teften av sopp.

Henrik Backer hadde hest. Blakken ble brukt til å harve og pløye åkrene, og når de skulle kjøre til byen. Oppover bakkene fra Smestad gikk de av vognen for at det ikke skulle bli for tungt for Blakken. Særlig når det regnet, var veiene sølete med dype hjulspor. Skulle posten hentes, red de opp til Holmenkollen stasjon (Besserud).

Journalisten avslutter: ”Som husmannsplassen Hagan nu ligger der oppe mellom gurglende vårbekker og sprettende løv som et lite ideal av norsk landsidyll og med et dyreliv som i Noahs ark, bringer det alle, som spaserer i Sørkedalsveien (!) til at kaste misunnelige blikk over den rødmalte skigard.”

Husmannsplassen Hagan

Hagan var en av sju husmannsplasser på Holmen gård. Navnet kommer av at det opprinnelig var hagen, eller havne-

hagen, der kuene beitet. Da Holmen ble delt i to gårder, Østre og Vestre Holmen, fulgte Hagan med Vestre Holmen.

Det var en av de gode plassene under Holmen. I 1843 står den oppført i manntallet som en plass i god forfatning. Ved folketellingen i 1865 bodde husmann Kristian Eriksen, 49 år, der med kone og et barn. Kona var fra husmannsplassen Trosterud under Ris. De hadde også tjenestepike. Plassen fødde hele tre kuer, sju sauer og en gris, og de satte tre og en halv tønne med poteter. Til å være en husmannsplass sto det bra til. Det kan nok henge sammen med at i tillegg til arbeidsplikten på Holmen som leie for plassen, hadde Kristian også store muligheter til å kjøre tømmer og melk for bonden på Holmen. For på Vestre Holmen var det hele seks hester og 19 kuer i 1865.

Ved folketellingen i 1891 bodde det to menn og en kvinne på Hagan.

Fattigdom på Hagan

Men det hadde ikke alltid stått så bra til på Hagan. Skiftet 18. sept. 1800 på Hagan etter husmann Erik Botolfsen viser stor fattigdom. Han etterlot seg kone og fem barn fra første ekteskap, to sønner og tre døtre. Boets bruttoverdi 42 riksdaler 48 skilling, viktigst var to kuer kalt Koen og Settergås. Han hadde gjeld til grunneieren, Even Holmen, på 26 riksdaler i manglende avgifter og til gode av Herman Gabrielsen 20 riksdaler.

Sum utgifter 33 riksdaler 76 skilling, sum aktiva 8rd. 65 sk. Enken Lisbeth arvet 4 rd. 32 ½ sk., hver sønn 1 rd. 23 sk. og hver datter 59 ½ skilling.

Sønnen Ole Erichsen på 29 år arvet: en brun vadmelstrøye med hvite knapper (den mest verdifulle gjenstanden i boet etter kuene, 72 skilling), en hvit vest, en eldre ditto, to par gamle grå hoser, en rød lue med kalveskinnsbrem og en stor flat gryte Han var gift med Marie Christensdatter, 22 år, (datter på husmannsplassen Lybekk under Vestre Holmen?). Datteren Kari Erichsdatter tjente på husmannsplassen Ballerud under Vestre Holmen.

Ved folketellingen i 1801 hadde Ole Erichsen overtatt husmannsplassen og bodde der med kone, sønnen Erich på et år, og oppfostringsbarnet Ole Israelsen, fem år. Fattigkassen betalte ikke for dette barnet.

I 1834 var imidlertid Fredrik Jensen husmann på Hagan sammen med kone og en konfirmert datter. Fredrik hadde flyttet fra Sørkedalen. Han bodde der fremdeles i 1841 med kone og en ukonfirmert datter.

Hagan i dag

Selve plasshuset ble skadet ved brann i 1960 og revet. Drengestuen er panelt om utvendig, nye vinduer er satt inn, tak og piper reparert, og gammel takstein er erstattet med ny. Deler av uthuset er fornyet, men stallen i uthusets østre del, stallkarens bolig og lysthuset er fortsatt intakt. Hagen er en minihage, hellelagt fra gammelt av og en viktig del av miljøet. Det er unikt at en så stor del av husmannsplassen fremdeles er bevart.

Hagan i dag. Foto: Arild Holland

ÅRSMØTEPROTOKOLL

Årsmøte i Vinderen Historielag ble avholdt på Diakonhjemmet 24. mars 2004.

1) Erik Hoff ble valgt til møteleder.
2) Finn Holden ble valgt til referent og Lisbeth Sunde, Anne Bruton og Thomas Wilberg til å undertegne protokollen.
3) Innkalling og saksliste ble godkjent.
4) Årsmeldingen ble lest opp av lederen, Wenche Undrum. Det ble stilt spørsmål ved hvorfor Friviilighetssentralen ble omtalt. Den er rosverdig, men ikke innenfor Historielagets arbeidsområde. Sekretæren sa at når han arbeidet for Fr., delte han samtidig ut medlemsbladet og vervet nye medlemmer. Årsmeldingen ble godkjent.
   Regnskapet for 2002 og 2003 ble lagt fram uten å være godkjent av styret. Regnskapet for 2002 var ikke godkjent året før og ble nå godkjent. Det ble stilt spørsmål ved økningen i møteutgifter fra 2001 til 2002 og 2003. Et medlem protesterte mot at et lån ble oppført blant eiendeler i regnskapet for 2003 og ikke som gjeld. Det ble vedtatt at det gamle og det nyvalgte styret sammen skal gå gjennom regnskapet for 2003 og budsjettet for 2004. Budsjettene for 2003 og 2004 skal vedtas på neste årsmøte. Det ble uttrykt ønske om at regnskapet skal sendes ut sammen med innkallingen til årsmøtet. Kassereren ønsket da at årsmøtet skulle holdes i april, pga. sen utsendelse av årsoppgjør fra banken. Dirigenten foreslo at utgiftene ble foreslått i forhold til inntektene slik at Historielaget unngikk et budsjettert underskudd på 40 000 kr.
   Paragraf 2 i vedtektene ble endret fra ”kunnskaper om Bydel Vinderen” til ”kunnskaper om Bydel Vestre Aker”. Ellers skal vedtektene gjennomgås på nytt for vedtak på årsmøtet 2004.
5) Før valg av nye medlemmer til styret ble det spurt om hvorfor fire styremedlemmer trekker seg samtidig fra styret. Leder Wenche Undrum klaget over samarbeidsproblemer og ville ikke fortsette. Nestleder Øyvind Gaukstad ønsket avløsning etter 12 år i styret.
   De uttredende styremedlemmer ble hjertelig takket. Deretter ble de foreslåtte kandidater Anita Kildal, Seyna Sønnichsen, Harald Ulvestad og Frank Ødegaard valgt som nye medlemmer av styret.
6) Wenche Undrum og Øyvind Gaukstad ble valgt til valgkomiteen sammen med Anne-Wenche Ore. Til revisor ble gjenvalgt Tore Holst. Wenche Undrum fikk fullmakt til å finne den andre revisoren, som er Jon Erik Naalsund.

Referent Finn Holden
Godkjennes 29.03.2004

Lisbeth Sunde sign | Anne Bruton sign | Thomas Wilberg sign

ETTER ÅRSMØTET

Etter en kort pause med kaffe, mineralvann og wienerbrød holdt magister Tom Bloch-Nakkerud et kort kåseri om den 3-Dimensjonale filmens skjebne i Hollywood og i Norge. Hollywood hadde hatt stor tiltro til dens suksess, men det slo feil. I stedet seiret bredfilmen.

Bloch-Nakkerud viste tre 3-Dimensjonale kortfilmer. Vi utstyrte oss med briller fra 1950-årene og så filmer fra samme tid. Husmoren vasket gulv med langkost og satte den langt ut i rommet, så den lå oppå hodet til personen to benkerader foran. Grenene på epletreet med fristende, røde epler stakk ut av lerretet og nådde nesten fram til oss. Men toppen var filmen fra Holmenkoll-rennet 1953 med kongefamilien med kong Haakon på tribunen. Særlig morsomt må det ha vært for to av tilskuerne, som selv deltok i dette hopprennet. Selv om de kanskje ikke så seg selv i svevet på filmen, fornemmet de iallfall stemningen fra rennet 51 år tilbake. En morsom og annerledes kveld.

Henrik Backer malte i 1940 dette maleriet av Aspehaugveien 2, på hjørnet av Holmenkollveien. Revet år 2000 for å gi plass til et nytt leilighetsprosjekt.

VESTRE AKER BYDEL

av Finn Holden

Fra 1. januar 2004 fikk Oslo 15 bydeler i stedet for 25. Vinderen og Røa ble slått sammen til Bydel Vestre Aker. Nils Carl Aspenberg var raskt ute. Allerede før bydelsreformen var vedtatt, begynte han arbeidet med å lage en bok om den nye bydelen. Boka forelå i bokhandelen før jul – og før bydelen formelt eksisterte!

Det sier seg selv at boka er blitt en bildesamling mer enn en historikk. Her henviser Aspenberg til de to allerede foreliggende historiebøkene om de gamle bydelene, Røa mot år 2000 og Vinderen fra fangstboplass til moderne bydel.

Til gjengjeld inneholder denne boka mange nye bilder, særlig bilder av bydelen sett fra luften. Intensjonen til Aspenberg var å vise mange motiver før og nå med utgangspunkt i gamle bilder av A. B. Wilse og Johs. Woxen. Dette viste seg vanskelig, først og fremst fordi bydelen har grodd til. Hekker og høye trær hindrer utsynet. For eksempel er utsikten fra Holmenkollbanen ikke like fin i dag som tidligere. Før gikk banen langs stupet mot Sørkedalen, nå går den inne i skogen. Men - blar vi litt i boka, vil vi likevel tydelig få et inntrykk av hvordan distriktet så ut for hundre år siden sammenlignet med i dag.. Se for eksempel på de vakre bildene til Wilse på side 150-151 og alle postkortene spredt gjennom boka. Mange luftfoto i svart-hvitt utlånt fra Byantikvaren og fargefoto tatt av Dag Stangeby viser utviklingen i boligområdene i bydelen. Aspenberg har dessuten selv tatt mange bilder.

Innholdet virker på meg litt tilfeldig ordnet; først kirkenes historie, så bosettingen og gårdene, etablissementene i Holmenkollåsen, butikksentre og skoler. Så kommer den store bildeavdelingen; først bydelen sett fra luften, boligbyggingen og så de enkelte områdene. Til slutt kommer bussdriften og forstadsbanene. Med andre ord kommer boligbyggingen langs forstadsbanene lenge før selve banene omtales, og kirkene før folk har bosatt seg i området! Kirkenes plassering blir dermed uavhengig av hvor folk bor.

Men ved å bla gjennom boka, se på bildene og lese de rikelige bildetekstene får leseren et gjensyn med glemte år og et godt bilde av utviklingen i bydelen.

Vinderen gård forfalt på 70- og 80-tallet. Våningshuset ble restaurert for flere millioner, og resten av husene revet. Bilder fra boken.

ANTIKVARENS HJØRNE

AV HELGE RØNNEVIG JOHNSEN

JOHAN FREDRIK VINSNES, APOTEKER OG FORFATTER

I hine hårde dager, da apotekbygninger inneholdt apotek, fantes det på Vinderen en farmasøyt med interesse ikke bare for piller og pulver, men også for litteratur. Han var faktisk en gang i tiden en ganske kjent forfatter; nå er han nesten helt glemt.

Johan Fredrik Vinsnes var apoteker flere steder, fra Egersund i syd til Namsos i nord. Vinderen apotek drev han fra 1917 til 1922. Han ble født i Bygland i Setesdal som sønn av sogneprest Svend Borchmann Hersleb Vinsnes, en mann med solide embetsmannsaner.

Johan Fredrik ble farmasøyt i 1892, men det ble raskt klart at hans interesser også gikk i andre retninger. Han begynte å skrive, han var blant annet redaktør i Agdersidens Blad i Arendal der han hadde begynt som apotekbestyrer. En kort periode var han sceneinstruktør i Bergen, og i 1908-09 hadde han stipendopphold i Italia, Spania og Marokko.

Hvordan var så apotekeren som forfatter? Som forfattere flest var han svært variabel. Han debuterte i 1895 med ”Eventyr og stemninger”. Denne og de følgende bøker er famlende både i stil og innhold. Han var påvirket av nittiårenes trang til sjelfull, stemningsmettet diktning. Samtidig var han klar over at det kunne bli vel meget av det gode, og han advarte mot å ”lulle seg inn i stemningenes gyldne purpurluft”.

Ni år etter debuten kom skuespillet ”Wurm”. Det ble hans første litterære seier. I dette skuespillet gir han et fantasifullt bilde av et kjærlighetsdrama som utspilles på en norsk prestegård på slutten av 1600-tallet. I 1906 kom ”Bisp og bispinde” og året etter ”Overretssagføreren”. Disse psykologiske romanene regnes som svært vellykkede, spesielt er den siste velkomponert og ypperlig fortalt.

I 1914 kom den boken som regnes som hans mest verdifulle. ”Et gatekryds” er en stor sosial roman fra Oslos østkant. Her skildres en rekke forskjellige typer fra den del av Oslo der storbyens larm og mas merkes mest. Vinsnes viser her en sosial bevissthet, og han prediker kjærlighet og brorskap i sterk kontrast til datidens konflikter og klassekamp. Under det hele ligger også en religiøs følelse.

Lokk på pilleeske

Hans senere bøker var ganske middelmådige. Verst av alle var hans eneste kriminalroman med den besnærende tittel: ”Stortinget brænder”. Den utkom i 1921 da det var stor frykt for kommunistene.

STYRET I VINDEREN HISTORIELAG 2004-2005

Leder:	Finn Holden, Apalvn. 4, 0371 Oslo,	22 69 91 45
Nestleder:	Finn B. Bendixen, Biskop Grimelunds v 13 0374 Oslo	22 14 51 63
Sekretær/kasserer:	Per Henrik Bache, Skøyen terr. 2, 0276 Oslo,	22 50 70 83
Redaktør:	Finn Holden, Apalvn. 4, 0371 Oslo,	22 69 91 45
Styremedlem:	Inge Bryhni, Ivar Aasens vei 17, 0373 Oslo,	22 14 01 56
"	Lajla Heyerdahl, Eddavn 18B, 0772 Oslo,	22 14 74 17
"	Seyna Sønnichsen, Skogryggv 13, 0781 Oslo	22 14 57 83
"	Anita Kildal , Dr. Holmsvei 19 C, 0787 Oslo	22 14 70 17
"	Harald Ulvestad, Frognerseterv. 40 B, 0776 Oslo	22 14 26 85
"	Frank Ødegaard, Gullkroken 5, 0377 Oslo	22 50 85 17

Historielaget har til formål å vekke interesse og skape forståelse for vår bydels historie. Det er viktig å ta vare på gamle minner i vårt nærmiljø som en kulturarv vi ønsker å gi videre.

Laget arrangerer medlemsmøter og gir ut et medlemsblad som kommer ut fire ganger i året. Laget ønsker å arbeide aktivt for å verne og merke fornminner og alle slags kulturminner i vår bydel.

Alle våre tidligere blad fra 1992 kan kjøpes ved henvendelse til sekretæren. Register over tidligere artikler finner du på vår hjemmeside http://www.vinderen.historielag.org.

Bladene koster kr 25,- per stk unntatt for nr 2/98 til kr 50,- og SKIBAKKE SPECIAL til kr 40,- Vanlig porto kommer i tillegg.

Vi vil gjerne nå flest mulig av bydelens beboere og ønsker at de støtter laget med medlemskap eller deltar i vår virksomhet. Er du interessert i vårt arbeid, kan du ta kontakt med Per Henrik Bache, tlf. 22 50 70 83, eller pbache@online.no.

Forts. fra side 32:

Apoteker Vinsnes drev sitt apotek på Vinderen mens anarkister og kommunister slengte bomber i øst og i vest. I den 400 sider lange romanen er Kristiania blitt operasjonsbase for et kommunistparti med tvilsomme medlemmer, deriblant en polsk-østerriksk professor og en drikkfeldig kvinne. I tidens ånd er selvfølgelig begge jøder. Kriminalromanen når sitt klimaks med at stortingsbygningen antennes av en brannbombe laget av professoren.

Den mangfoldige Johan Fredrik Vinsnes avsluttet sin apotekergjerning i Egersund. Dit reiste han i 1926 og døde der seks år senere. Han hadde vært sta og sterk, aldri firt når han glødet for noe, men også med den gode egenskapen at han stod i opposisjon til alle moderne retninger.

Johan Fredrik Vinsnes